

Z DALŠÍ BÁSNĚ

Jarní vánek opět tiše
od chicagských jatek dýše,
tak že už je ve vzduchu
cítit jara předtuchu.

Slunce svítí nad prérií.
Srdcem všichni čerti šijí,
lásky stoupá v duších všech
jako míza ve stromech.

POZNÁMKA: opsáno podle souborného vydání knihy *Josef Mach – Básně*, která vyšla v nakladatelství Družstevní práce v roce 1933. Vybrány jsou básně či jejich úryvky z knih *Na obou polokoulích* (České ústřední knihkupectví v Chicagu, 1918) a *Americké verše z doby válečné* (Knihovna Odboje, 1924).

Krávy a samurajové

Vlastimil Peřina je biolog, který pracuje na Správě Chráněné krajinné oblasti Železné hory a kromě přírody se mnoho let zabývá indiánským světem. Pročetl tuto knihu, doplnil několik citací a přímo do textu vepsal své komentáře. Některé z nich jsem považoval za tak osvětlující, že stojí za téměř doslovné uvedení.

Atmosférické jevy na poušti: V Americe jsem nebyl. Velkolepou oblohu jsem viděl v Hortobagy v Pustě, kterou jsem několikrát prochodil. Přitom krajina je tam při prvním dojmu fádní rovina – je to ale klam, povrch Pusty je nepředstavitelně pestrý a krásný a na mnoha místech „kontinuálně prastarý“. Působení nepřerušeného horizontu v rovině vystihl kamarád po třech dnech chození v Pustě: „Tady je toho dole kolem nás tak málo, že člověku nezbyde než bejt pořád napojenej na To nahoře.“ Možná proto je poušť považována za ideální místo kontemplance, je zde minimum rušivých vlivů z okolí. Žádné opakující se budovy...

Krásy jako mnohost plazů: Tohle je silné místo knihy. Napadlo mě, ale zřejmě to s tím nebude přesně souviset, že ti nepřemýšlející a nelitující hadi mohou být něčím příbuzní s přístupem k životu, který si „pěstovali“ samurajové ve starém Japonsku nebo Psi vojáci na Velkých pláních.

Útes na Mesa Verde. Na každých asi 100 výškových metrů klesá teplota zhruba o 0,7 °C a srážky rostou o 20 a víc milimetrů ročně. Zemědělství v semiaridních oblastech se v sušších obdobích stěhuje výš, kde je nižší teplota, vyšší srážky a menší odpar.

Život s vypořádaným vědomím vlastní smrti, která přijde dřív nebo později a které za určitých okolností můžu jít bez lítosti a přemýšlení vstříc, a pak to bude krásné a čisté. Nebezpeční jedovatí hadi člověka „donutí“ „být zde“ plně, krásně, přirozeně. Souvisí to se zpěvem ptáků.

Krávy v lese: Vyrůstal jsem na malé vsi na Vysočině, dvakrát se stalo, že z pastviny do lesa uteklo stádo krav. Jako malého kluka mě fascinovalo vyprávění těch, kteří se účastnili jejich chytání zpět. Kovbojské příběhy z JZD 70. let... Všichni účastníci líčili, jak krávy už po dvou dnech v lese naprosto zdivočely, kryly se za vegetací před pronásledovateli

a snažily se nepozorovaně tiše zmizet. Možná, že domestikace je slabší nálepka, než se zdá. Z podobného okruhu je myslím i moje zkušenost ze zimních přechodů našich nebo slovenských hor se spacákem. První dva dny v mrazu člověk docela trpí, třetí den je to lepší a od čtvrtého, někdy už od třetího dne je člověk celý den venku na mraze a tělo už si „nestěžuje“ a člověk normálně funguje. Jako by se to vše přepnulo na jiný režim. Tohle je velká naděje pro krize všeho druhu.

Obřad smiřování stínů vietnamské války: Myslím, že mezi rituálem a performancí stojí akce Johna Lennona a Yoko Ono nazvaná „Bed-in“, neboli v posteli, ale ve smyslu slov jako je Drive-in. John a ve svém oboru neméně významná Yoko věděli, že jejich svatba 20. března 1969 bude velká mediální událost. Pozvali proto tisk do svého hotelového apartmá v týdnu mezi 25. a 31. březnem, a to kdykoliv mezi devátou ráno a devátou večer. Média se domnívala, že tato performance bude o sexu, ale místo toho John a Yoko seděli v posteli jako andělé – řečeno Johnovými slovy – a hovořili o míru. Tisk z toho udělal mírně skandální historku o slavných, ale naivních aktivistech a pár nepřišel navštívit žádný politik. John později tuto zkušenost zpracoval v písni „The Ballad of John and Yoko“.

Pozorování horizontu jako vrozený instinkt: Poodhrnutá záclona v ložnici, na kterou jsem byl kdysi opakovaně upozorňován, odhalila jeden můj osobní rituál: každý den, když ráno vstanu, vždycky se podívám z okna na obzor. Mám to štěstí, že bydlím v bytě, kde je z okna vidět vzdálená linie na rozhraní nebe a země. Samotnému by mi to asi nikdy nedošlo, dělám to zcela mimoděk a prozradila to ta záclona. Hovořil jsem o tom s více lidmi a ukázalo se, že v tomto nejsem ojedinelý. Možná máme rituály spojující nás se světy a ani o nich nevíme.

Úpravy krajiny: Gary Snyder v knize *Back on the Fire* říká: „Nemám výhrady vůči obnovování potoků, ničení hořlavého podrostu, provádění probírky, kácení opravdu nemocných stromů, trávení času počítáním žab v potocích, nahrávání soviho houkání, shromažďování dat na pracovní stanici a podobně. Sám to dělávám. Pokud o tom všem ale uvažujete jako o zboží, pak můžete zrovna tak vést internační tábor. Pokud to děláte s ohledem na přírodu v bezprostředním okolí, s důvěrou znalostí, která přichází spolu s vědomím sebe sama jako součásti ekosystému, pak jsou tyto rutinní činnosti ve skutečnosti vzájemným ovlivňováním se s ne-lidskými tvory v sousedství a učením se od nich. Stávají se spoluprací, slavností, pamětním shromážděním, obřadem.“

Skrze ty ovce by došlo k velkému česko-indiánskému srozumění

V hospodě Bruska se potkávám s Láďou Moučkou. Nejprve vypráví o svých objevech v Santiniho stavbách. Malá kaple v Mladoticích je geometricky rozvinuta do větší Mariánské Týnice a ta je povýšena ve schématu chrámu v Křtinách, ale všechny vznikly ze stejného základního vzoru. Pak se vyptává na indiány. Líčím, jaký mají smysl pro humor a baví se tím, co zase navyprávěli antropologům.

Láďa říká: „To k nám do hospody v Olbramovicích jednou přijelo auto a seděl v něm jeden Čech a nějakí Němci. Soused už byl trochu pod parou, ale všiml si, že ten pán velmi pečlivě překládá do němčiny, co se u našeho stolu vypráví. Soused si nejprve začal vymýšlet, v jak primitivních podmínkách žije. Němec si začal dělat poznámky. Soused přitvrdil a jak byl přio opilý, tak začal vyprávět, že žije s ovce a že to je lepší než se ženskou. Český stůl se smíchem málem válel po zemi, německý stůl si dělal poznámky.

Pak došlo na nechutné detaily. (Třeba o těch holínkách, které se hodí jenom do hospody, kde nejsou dámy a pivo teče proudem.) Olbramovice to unesou, tahle kniha ne. Škoda že v Olbramovicích zrovna neseděli žádní Navahové. Došlo by skrze ty ovce k velkému česko-indiánskému srozumění.

I like America

Během pobytu v Americe jsem potkal velké množství výborných lidí, na které rád vzpomínám. Byl jsem do Ameriky zamilován podobně jako Joseph Beuys, tedy očima, které vidí a srdcem, které přeje. Nicméně vždy se vynoří nějaký motiv, jako jsou třeba indiánské války, světová hypoteční krize nebo snad čtvrt milionů padlých (doufám, že nepřeháním, ale i desetitisíce lidí jsou dost) ve válkách v Iráku. Hledáme pozitivní řešení a raději než kritiky bychom byli léčitelé společnosti. To musím říct, aby bylo jasné, že to, co říkáme o Americe, říkáme pro ni samotnou, a ne proti ní.

Zvláštní vodítko podává jasnozřivý David Herbert Lawrence ve svých slavných *Studiích z klasické americké literatury* (česky Host, 1997). V eseji o Nathanu Hawthornovi píše:

„S Američany se to má pořád stejně. Mají obezřetné, slušné a vytříbené vědomí a ďábelské podvědomí. *Ničte! Ničte! Ničte!* hučí podvědomí. *Milujte a tvořte! Milujte a tvořte!* kdáká vyšší vědomí. A svět slyší jenom to kdákání o milování a tvoření. Odmítá pod ním slyšet hukot zkázy. Alespoň do doby, kdy ho bude *muset* slyšet.“

Čtu si knížku amerického ekonoma Johna Cassidyho *Jak se-
lhávají trhy* (česky Academia, 2012). Pečlivě a klidně hodnotí vývoj po krizi. Jeho tón je objektivní, nekritizuje. Doslova píše, že „na konci roku 2010 je na Wall Street méně nezávislých firem než před deseti lety a ty, které přežily, mají o něco méně svobody pro manévrování, než mívaly. Celkově vzato však finanční systém vypadá stejně jako v roce 2007.“ Je tedy reálná šance, že americká ekonomika, která zatím udává tón celému světu, se dopracuje stejných konců jako v roce 2008. *Ničte! Ničte!*

Přemýšlím o takové sebeobraně, že by člověk skoro nepotřeboval banky.

Eliade to přehnal

Bradford Keeney prošel řadou domorodých šamanských zkušeností zejména u jihoafrických křováků. Na moderní šamany castanedovského ražení s jejich konceptem duchovní síly se dívá s určitou opatrností, protože všude na světě od samotných šamanů slyšel, že podstatou šamanství je kontakt s bohem nebo bohy. Rovněž Eliade to podle něj přehnal se svým důrazem na to, že šaman cestuje do jiných světů.

Keeney říká, že naše kultura je posedlá tím, že potřebujeme světu rozumět a řídit jej, ale on se o to víc vzpírá. Zato máme iluzi, že sami sebe zvládneme. Tím, jak se snažíme rozumět světu, tak každým dnem ukrajujeme kousek z nějakého tajemství a nejsme ničím překvapeni. Keeney se domnívá, že svět potřebuje spíš tajemství než poznání. Vysvětluje, že když se jednou cítil nemocný

Podvečer v horách San Juan. K mokřadu přijdou jeleni a medvědi si budou brousit své drápy na okolních stromech. Plošina představuje dno starého ledovcového údolí.

a duševně vyprahlý, tak to jeho medicinmana vůbec nezajímalo. Řekl mu, ať přijde navečer a že spolu budou zpívat a modlit se.

Procházím často navštěvované knihkupectví Academia na rohu Vodičkovy ulice a Václaváku. Pracovala tady moje maminka. Chodím sem padesát let. Prohlížím regály plné knih, od počátku prázdnin vyšly tři monografie o Egyptě. Jsem pohoršen. Za chvíli budeme rozumět úplně všemu a nemít radost z vůbec ničeho. (Jinak viz *American Shaman*, Brunner-Routledge 2004.)